

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

21 De his, quae restituenda sunt ob turpem causam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

Quid sit Restituendum.

CAPVT XX.

NOTANDVM est primò, omne alienum contra iustitiam acceptum, vel retentum restitui debere: Item omne alienum ex contractu; vel quasi contractu debitum: item omne, quod ex contractu, vel quasi contractu, solui debet: Secundo, omnem rem alienam ex iustitia solui debitam, si exstat, esse restituendam; quod si non exstat, pretium vel æstimationem eius. Si bona fide consumpta est, totum vel æstimationem eius. Si bona fide consumpta est, totum vel æstimationem eius. Si bona fide consumpta est, totum vel æstimationem eius. Si bona fide consumpta est, totum vel æstimationem eius.

Primò quæritur, An fur teneatur restituere impensas quas fecit dominus in acquirenda re sibi furto ablata? Respondeo eum ad id obligari, dummodo sit tanta, & tales, quantas, & quales vit prudens in simili negotio facere debuisset, & nisi verisimiliter credatur contentum futurum restitutum sibi principali. Sic Nauar. c. 17. in l. 40.

Secundò quæritur, An lucrum acquisitum ex re furtiua, siue aliena quomodocumque possessa, aut recepta, sit restituendum, si arte, negotiatione, ludò, aut industria propria furis, seu possessoris sit comparatum? Respondeo (quidquid Baldus, & Decius dicant) communem esse sententiam Theologorum, & Iurisperitorum, in conscientia non esse restituendum; quia non est fructus rei, sed industria propria: & g. Pecunia furto ablata lucratur quis lucro, vel negotiatione aliam pecuniam summam, satis est restituatur eam quam furto subripuit. Item ex pecunia furtiua emittit quis domum, vel aliam possessionem, satis est restituatur tantam aliam pecuniam, quantum surripuerat. Similiter furtiue Titius instrumenta artis fabrilis, & eorum ministerio lucratus est stipendia, vel fabricatum opus pretio emittit, non teneatur restituere, nisi instrumenta vna cum damnis, quæ domino suo intulit.

Tertiò quæritur, An quando nullum damnum proximo inferitur, sed solum iniuria præter satisfactionem, quæ iniuria compensatur, sit aliquid pecuniam æstimabile restituendum pro iniuria? De hoc dubio dicemus in alio Tractatu, eum agetur de Restitutione in particulari ex delicto, vel quasi delicto proveniente, ubi explicabitur quid sit restituendum pro adulterio; pro stupro, pro homicidio, amputatione membri, vulnere, vel eicitate iniecta, aut alapa impacta alteri, pro percussione, quæ quis fuste, vel baculo percussit per iniuriam.

De his quæ restituenda sunt ob turpem causam.

CAPVT XXI.

DE hac re S. Thomas 2. 2. qu. 32. ar. 7. Caietan. eo loco, Durandus in 4. Dist. 15. q. 8. ar. 2. ad finem. Paludanus in 2. Dist. 15. q. 3. conclus. 4. Gabriel in 4. eadem Dist. q. 13. art. 1. Adrianus eodem libro de Restitut. questione qua incipit: *Oritur alia Disputatio & Quæstio*, Medina de Rebus restituend. q. 19. & q. 20. Socus 4 lib. de Iustitia. q. 7. art. 1. ad 2. Siluester verbo Restitutio. 2. §. 4. & verb. Eleemosyna, qu. 4. Angelus verbo Restitutio i. vers. Turpe lucrum. Cordubensis lib. 1. q. 32. Ledesma in 4. par. ii. q. 18. art. 5. Dub. 12.

Instit. Moral. Pars 3.

Nauarrus cap. 17. num. 30. & seqq. Couar. Regn. Peccatum, par. 11. §. 2. nu. 7. & seqq.

Notandum est, hac in re duas tractari quæstiones. Prima est; An omne turpe lucrum sit in conscientia restituendum. Secunda quæstio est, An sit restituendum ei, qui dedit. Prima quæstio est huius loci. Item in prima quæstione sunt mala dubia, quæ tamen ad duo præcipua capita reducuntur; Prima est, An acceptum lucrum ob peccatum, vel commissionis, vel omissionis perpetrandum, sit restituendum, quod est querere, an lucrum acceptum ob actionem, vel promissionem de peccato commissionis, vel omissionis perpetrando, restitui debeat. Secundum dubium est, An lucrum acceptum ob peccatum commissionis, vel omissionis perpetratum, sit restituendum.

Primò quæritur, An quod accipitur ob luxuriam peccatum, sit in conscientia restituendum? v. g. quod meretrici datur, an sit restitutum obnoxium? In hac re conuenit inter omnes, lucrum, quod accipitur, vel datur pro opere, quod solum est malum, ratione circumstantiæ alicuius adiectæ, nimirum, vel loci, vel temporis, vel personæ, vel modi, quo fit, posse licite accipi, & retineri. Exempli causa: venduntur ineres in loco sacro, vel tempore sacro, vel contra iuramentum, vel promissionem: vel sit venditio cum excommunicato; vel contra superioris præceptum: in his, & similibus nulla est obligatio restitutionis, etiam si in venditione faciendâ peccatur, quia solum est peccatum ratione circumstantiæ adiectæ.

Difficultas igitur est, An quando opus est ex obiecto suo peccatum, sit restituendum lucrum, quod ex eo accipitur, quale est lucrum, quod meretrici datur pro opere meretricio. In hac re communis est omnium sententia, tam Iurisperitorum, quam Canonistarum & Theologorum, meretricem in opere quidem meretricio peccare, sed iuste tamen lucrum recipere, & id aperte dicitur in l. Idem si ob stuprum. ff. de Condict. ob turpem causam. Sed Medina in loco supra citato, est in hac re singularis: ait enim, meretricem pro opere turpi, ac luxurioso non posse licite pretium accipere, & ad restituendum obligari, nisi lucrum acceperit tantum gratis & dono datum: & quia semper præsumitur gratis esse datum, ideo potest licite retinere, non tamen ut actus luxuriosus pretium, & mercedem, quia peccatum, inquit, non est ex se vendibile, quia non est ex se pretio æstimabile.

Ceterum in hac re nullo modo est à communi opinione recedendum, cum Medina argumentum nihil concludat. Non enim pretium, quod meretrici datur, pretium est peccati, sed est pretium locationis, quæ meretrici locat corpus suum in vtilitatem, obsequium, & delectationem alterius: nec is qui pretium dat, peccatum emittit, sed emittit actum, quo meretrici ei seruit ad vtilitatem, & voluptatem. Quod si dicat Medina: Actus, quo meretrici datur corpus suum, etiam ad vtilitatem, voluptatem, & gratiam alterius, est ex se malus, ergo re ipsa nequit separari ab eo actu vtilitas, vel delectatio, quæ pretio venditur. Respondetur, nihil referre, possit ne vtilitas, & delectatio re ipsa separari, nec ne: fatemur enim non posse separari, cum obiectum sit ex se malum, sed satis est ut in eo actu sit coniuncta vtilitas, & voluptas in gratiam alterius: hæc enim licet coniuncta, & inseparabilia ab actu malo sint, sunt tamen pretio æstimabilia.

Quod si secundò objiciat Medina, vtilitas, & delectatio etiam in gratiam alterius sunt mala; quia ex actu malo consequuntur, ergo non sunt pretio æstimabilia. Respondetur, solum argumento probari, esse prohibitum vendere actum malum, non tamen esse iniustitiam illum vendere: multa enim fieri prohibentur, quæ tamen facta valent. Quæuis igitur concederemus, eodem iure naturali, & diuino, quo est meretrici prohibitum fornicari, esse prohibitum, pretium accipere pro actu illo, non tamen sequitur, ut iniuste accipiat. Sed etiam negamus, meretricem male accipere, licet in fornicando peccet, quoniam reuera non accipit pretium, ut mercedem peccati, sed ut pretium locationis sui

N

cor-

corporis, & laboris. Licet etiam labor, & locatio sint cum peccato coniuncta: vnde in *l. Idem si ob stuprum. ff. de Condit. ob turpem causam*, rectè dicitur, meretricem turpiter facere, quod sit meretrix, non tamè turpiter accipere, quod sit meretrix.

Secundo queritur, An coniugata femina licetè possit retinere pretium sibi datum ob copulam turpem? Idem queritur potest de lucro, quod recipit quacunque alia femina ob fornicarium actum oculum, & de pretio quod recipit in vniuersum quacunque femina siue sit virgo, siue honesta vidua, siue Deo per votum sacra, siue monialis. Cynus, Angelus, Bartolus in *l. Vi puta. ff. de Cond. ob turp. causam*, & Panormitanus in *cap. Quia plerique, de immunitat. Ecclesis*, aiunt, solum meretricem publice expositam posse recipere pretium: ceteras verò feminas, etiam si sint meretrices, non publice prostituta, vel concubinae, non posse: quia leges solum concedunt meretricibus publicis hoc pretium: nam ceteras potius puniunt, quam pretium permittant eis. Hæc opinio est communis Iurisperitorum, & Canonistarum, Sic Paulus, Salices in *l. Idem si stuprum. ff. de Condit. ob turpem causam*, Alexander, Paulus in *l. Generaliter, de Condit. de verbo. obligat.* At verò Sotus, Couarruias, Adrianus, Alexander, Cordubensis, Nauarrus, aperte fatentur posse ceteras etiam feminas accipere pretium, & datum sibi in conscientia retinere. Et hæc est verior opinio, quia licet per leges non concedatur actio, non tamen leges impediunt dari pretij acquisitionem.

Sola igitur est differentia, quod per leges in iis, quæ dantur publicis meretricibus, non datur repetitio pretij in foro exteriori, nec sileus auferat datum meretrici, si datus id repetat. At verò in ceteris feminis conceditur per leges ius repetendi datum eis: immo si datus non repetat, sileus tamen reperit, & auferat. *l. Lucius. ff. de iure ssci. l. in heredem. ff. de Calumnia. Glossa in l. 3. ff. de Condit. ob turpem causam.* Et hoc est, quod significatur in *l. Idem citata. ff. de Condit. ob turpem causam.*

Quidquid igitur sit de foro exteriori, lucrum acceptum in quacunque alia copula ob luxuriosum actum perpetratum, in conscientia non est restituendum, quia nec lex vlla ad id cogit.

Quæres, an meretrix, & ceteræ prædictæ feminæ pretium sibi promissum ob turpem actum petendo peccent? Nauarrus *cap. 17. num. 38* videtur in vniuersum dicere, petentem sibi promissum pretium, & recipientem, peccare ob malum actum ex obiecto suo, licet tamen retinere posse datum. Iurisperiti, & Canonistæ *supra citati* aiunt distinguendo, meretricem in recipiendo datum, vel in petendo promissum non peccare: ceteras feminas peccare in recipiendo, & in petendo; quoniam leges puniunt eas non tamen meretricem puniunt, nec concedunt actionem repetendi datum meretrici. At verò Sotus, Caietanus, Cordubensis, & Couarruias negant peccare meretricem, & alias feminas, si petant, vel accipiant, & ita est dicendum. Nec obstat, si in foro exteriori per leges ciuiles adultera, vel facilega, vel stupratae virgines puniantur, & priuentur pretio accepto: quia leges id faciunt in penam adulterij, stupri, & sacrilegij.

Secundo querens, An qui huiusmodi feminis, vel meretrici pretium promisit ob copulam turpem, teneatur in conscientia soluere subsecuta copula? Glossa in *l. Idem de Condit. ob turpem causam*, & in *l. Ea que tibi, C. de Donat. ante nupt.* tenet promissionem factam meretrici non habere vim obligandi. Sic etiam Anton. in *cap. Plerique de Immunit. Eccles.* Sic Baldus in *l. 1. C. de Condit. ob turpem causam*, Angelus, & Iason in *l. Idem. ff. de Condit. ob turpem causam*. Sed oppositum docent Abbas, Andreas, Bartolus, Alexander, Cynus, Decius, Petrus, Salices *locis citatis*, & in *l. Mulierum, de verb. obligat.* aiunt, etiam promissum meretrici esse soluendum, non tamen promissum ceteris feminis.

Ceterum generaliter respondetur cum solo Caietano, Couarruias, promittentem ad id soluendum obligari, quia

non promittitur pretium pro actu, ut malus est, sed pro viu corporis, quem femina concedit in gratiam, obsequium, & vtilitatem promittentis. Intelligitur autem hoc, dummodo non sit promissio prodiga: nam tunc quia est mala, quatenus prodiga, vim obligandi non habet.

Tertio querens, An si meretrix, vel alia femina blanditiis, aut aliis quibuscunque illecebris extorsit pretium ob copulam carnalem, teneatur ad restitutionem? Respondetur, si fraude, vel mendacio graui extorsit, teneatur restituere, S. Thomas 2. 2. q. 62. ar. 1. ad 2. v. g. Si extorsit iactando se esse virginem, vel non cogitã ab vno nisi se mel, vel non nisi ab illustri viro, cum tamen verum non sit, & ob id extorsit maiorem pecunie summam, quam aliqui daretur: tunc quidem non tenetur totam eam summam restituere, sed excessum, retentã eã pecunie summam, quæ vel dari solet, vel aliqui daretur, si non esset mendacia. Ita Sotus, Nauarrus. Secundo, si blanditiæ, vel illecebræ sunt ex consuetudine, tamen mendacia, communiter dici solita, admittenda habeat, tunc non est obligatio restituendi pretium datum; quia huiusmodi mendacia sunt consuetæ, & sibi quisque imputat, qui facile sunt se mendacis solitis decipi, & scienti, & volenti non fit iniuria. Vnde si femina prædictis, licet impunitis, & adulationibus, pretium extorqueat, non tenetur restituere.

Sequitur ex dictis, masculinum etiam non obligari ad restituendum, si pretium accipiat à femina ob turpe sui corporis vsum: nec etiam obligari, si ab alio masculino ob copulam contra naturam, pretium similiter accipiat, licet in foro exteriori in penam criminis omni lucro accepto priuetur. Idem dicendum, si Astrologus aliquid accipiat ob iudicium astrologiam.

Vltimo querens, An sint aliqua personarum genera, quæ per leges sint prohibita dare pretium concubinis, & meretricibus? Respondetur, quos, quicumque donare non possunt, esse prohibitos dare huiusmodi feminis: quia vel nihil tanquam suum habent, vel factem legibus prohibentur donare sine licentia, quales sunt minores, ac pupilli sine curatoris licentia. De Religiosis potest quis dubitare an huiusmodi feminis possint pretium dare? Et ratio dubij est, quia aliquando licentiam habeat aliquid donandi. Item aliquando aliquid acquirunt sibi gratis datum. Item aliquando, & inultra aliquid lucrantur, aliquando in studiis versantur; iter agunt, & donare aliquid possunt in studiis, vel in itinere.

Sed dicendum est cum Paludano in 4. Diff. 18. q. 9. ar. 1. con. 4. acceptum pretium datum à Religiosis, esse restituendum, quia si est ex bonis Monasterij, non potuit dari à Religioso, & etiam si licentiam habeat à Prelato, vel Monasterio, non intelligitur, ea esse concessa ob turpes actus huiusmodi. Si verò est ex bonis abunde habitis, & comparatis, id non potuit dari à Religioso; quoniam quidquid acquirunt Proleulis regularis, Monasterio, vel Religioni acquirit, non sibi nec Religio, vel Monasterium intelligitur dare licentiam ad huiusmodi actus.

Sed quæ, si Secularis det aliquid Religioso, ut de eo disponat etiam ad quoscunque actus quos voluerit? Respondetur, eo ipso dominum rei dare transire in Monasterium, vel Religionem; nisi det secularis rem distribuendam in aliquos viuis nomine suo, & nisi det non in gratiam Religiosæ, sed in gratiam tertie personæ. De milite, si donet meretrici, dubium an valeat donatio Medina q. 10. ad 6. an non valere ex *l. 2. C. de Donat. inter maritum, & uxorem*. Et ibi Glossa, & *l. Miles ita. j. Mulier. ff. de Milite. testamen. Et l. Miles. ff. de Re iudic.* & Glossa ibi equiparant militem, clericum, & aduocatum. Sed verior est sententia Adriani, & Soti *loco supra citato*, assentientium, per leges non esse irritam donationem, sed tantum concedi repetitionem dati. Idem dicendum est si Clericus donet concubinae.

Tertio queritur, An qui pretium accipit, ut faciat aliquid malum, vel omittat aliquid bonum, teneatur in conscientia restituere? De hac re Medina *de Reb. restituend. q. 10.* Sotus *ib. 4. de Inst. q. 7. ad 2.* Gabr. in 4. Diff. 10. q. 6. ar. 1. notat.

4. numer. 2. concl. 4. Et ar. 3. dub. 3. Paludanus in 4. Distinct. 15. quæst. 5. artic. 3. concl. 3. Et 4. Adrianus in 4. de Restitut. questione qua incipit: Restat inquirere, an extorta. Antonius Par. 2. Titul. 2. cap. 5. Couarr. Regul. Peccatum. part. 2. num. 3. Et seqq. Corduben. libr. 1. in Quæstionib. quæst. 32. Angelus in verbo Restitutio. 2. et 3. Turpe lucrum, Siluester eod. verbum. a. 3. 2. Et verb. elemosyna. qu. 4. At nulla verbo Restitutio. numer. 10. Taberna eodem verbo quæst. 15.

Sunt in hac re tres opiniones. Prima asserit in vniuersum omne pretium sic acceptum, esse restituendum; quia in vniuersum loquendo, quandoque est turpitudine tam ex parte accipientis, quam ex parte dantis, pretium acceptum est restituendum. Ita dicitur in l. vbi autem. ff. de Condit. ob turpem causam. Sic Paludanus, Gabriel, Medina, Sanctus Thomas. Sic Iurisconsulti, & Canonistæ locis præallegatis.

Secunda opinio ait distinguendo: Quandoque in opere malo, pro quo pretium accipitur, est aliqua industria, vel labor, vel periculum, tunc licet potest retineri pretium acceptum. v. g. Accipit quis pretium pro ioculo faciundo, vel pro ædificando templo Idolorum, vel pro bello iniusto, vel pro pugando in hastiludiis, torneamentis gladiatoris prohibitis, vel pro pugando cum feris, vt olim Romæ hebat, vel pro occidendo homine: quia in his, & aliis similibus sit industria, vel labor, vel periculum; potest pretium acceptum iuste retineri, quia non accipitur pro malo opere quod sit, sed pro industria, labore, vel periculo. Similiter etiam quando in opere malo, quod sit, reperitur aliqua utilitas redundans in gratiam eius, pro quo malum opus fit, potest pretium acceptum iuste retineri, v. g. Quod datur scurræ, iaculatori, parasito, & aliis huiusmodi vanis hominibus. Sic etiam, si aliquid datur alieni, vt finat se alapis cædi, vel verberibus affici; quia in his inest aliqua utilitas, quæ estimari potest pretio, & aliqua etiam industria. Huius opinionis est Couarruias supra citatus.

Tertia opinio distinguit aliter, nimirum: Aut malum opus, quod fit, est contra Iustitiam alteri debitam, aut solum contra aliquam aliam virtutem. Si sit contra Iustitiam, pretium, quod pro eo malo opere accipitur, est restituendum: Si vero solum sit contra aliam quamcunque virtutem, non est in conscientia restituendum. Ita Sotus, Adrianus, Nauarrus, Cordubensis, Ledesmus locis supra citatis.

Quod ad hanc rem attinet. Primo dicimus de pretio, quod accipitur ob malum opus, contra aliquam aliam virtutem, præterquam Iustitiam, & in questione sequenti de pretio quod accipitur ob malum opus, quod sit contra Iustitiam debitam proximo.

De primo ergo dicimus, non esse in conscientia restituendum pretium quod accipitur ob malum opus contra aliam quamcunque virtutem distinctam à Iustitia, siue illud fiat per peccatum commissionis, vel omissionis. Intelligentius autem non esse obligationem restituendi quantum est ex iure naturali, vel diuino, vel civili, vel canonico communi. Nam quantum est ex parte alienius status humani, potest esse obligatio restituendi imposita in penam peccati. Ratio huius sententiæ est, quia non est lex aliqua naturalis, vel diuina, vel civilis, vel canonica, quæ irritam faciat huiusmodi pretij acceptionem. Sunt enim Iure Civili. ff. de Condit. ob turpem causam, Et similiter in Codice de Condit. ob turpem causam, leges constituentes esse restitutionem eius, quod datur ob malum opus, quando turpitudine est tam ex parte dantis, quam accipientis. Sed huiusmodi leges non faciunt irritam donationem, ergo, &c. Item sunt leges in iure civili constituentes turpia pacta, & promissa, obligandi vim non habere. Sed hoc intelligitur in foro exteriori, sicut quod promittens non cogitur dare quod promissit, immo recipiens post condemnationem, in penam priuatur pretio accepto, sed ex his non sequitur, vt sit obligatio in conscientia restituendi quod accipitur. Vnde iuxta hanc sententiã, in qua conuenimus cum

tertia opinione supra posita, non obligatur in conscientia restituere, si quis pretium accipit, vt votum suum frangat, vel vt ieiunium præceptum omittat, vel nè Sacrificium Misæ audiat, vel vt Deum, aut Sanctos blasphemet, vel vt mædaciũ aliquod iuramento confirmet, non contra proximum. Et idem de ceteris similibus, & intelligimus de pretio promisso, vt malum opus fieret & accepto, post perpetratum malum opus.

Quæres, an promittens dare, teneatur in conscientia solvere pretium quod promissit, subsecuto malo opere? Respondetur, obligari; quia in soluendo non peccat, vt infra ostendemus.

Quæres etiam, an qui perpetravit malum opus, licet potest petere pretium sibi promissum? Respondetur, posse; quia peccatum fuit in perpetrando delicto, nõ tamen in petendo sibi promissum, vt etiam infra dicemus; at verò antequam perpetraret delictum, vtique tenetur in conscientia pactationem, & promissionem rescindere; quia sunt utraque mala, & in malè promissis rescindenda est fides iuxta iuris regulam.

Quarto quaeritur, An pretium acceptum ob peccatum, quod sit contra Iustitiam proximi, debeat in conscientia restitui. v. g. Accipit quis pecuniam vt hominem interficiat, vel vt furetur, vel vt iudicando iniustam sententiam ferat, vt in iudicio reus falsus sit, vt aliquem verberet, vel vulneret, vt detrahat famæ alterius, vt sacrilegium committat, furando, vel clericum percutiendo, & in aliis similibus? Tres sunt opiniones. Prima, quæ asserit in vniuersum esse restituendum in conscientia; quia turpitudine committitur, tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis, & generaliter, quando aliquid pretij datur ob malum opus, in quo est turpitudine ex utraque parte, est in conscientia restituendum. Ita S. Thomas, Alexander, Richardus, Gabriel, Paludanus, Adrianus, Sotus, Caietanus, & Medina, imo est opinio communis Theologorum, & Iuriscultorum, & Canonistarum. Sic enim Innocentius, Hostiensis, Andreas, & Panormitanus in c. Quia plerique, de Immunit. Eccles. Et c. Clerici officio, de vita Et honestat. Clerico. Et probant, quia id colligitur ex legibus, vt patet ex Codice, Et Digest. de Condit. ob turpem causam.

Secunda opinio, in hac re distinguit sic: Quandoque in opere malo quod fit, est industria, vel labor, vel periculum, vel utilitas, tunc iuste potest retineri pretium acceptum, quia accipitur pro industria, labore, periculo, vel emolumento, quod in gratiam alterius venditur, & non pro opere malo, quale est stipendium quod accipiunt milites in bello iniusto, & pretium quod accipit quis pro occidendo aliquo, cum se periculo exponat, tum mortis, tum penæ subeundæ. Quandoque vero in opere malo nulla est industria, labor, periculum, aut emolumentum, quod possit alteri vendi, tunc iuste retineri non potest pretium quod accipitur, quia nihil est boni in opere, quod vendi possit. Sic Couarr.

Tertia opinio est asserentium, in vniuersum pretium acceptum ob peccatum contra Iustitiam in proximum perpetratum, non esse restituendum in conscientia. Et intelligit opinio, non esse restituendum ex vi iuris naturalis, vel diuini, vel civilis, aut canonici communis, quoniam fieri potest, vt sit obligatio restituendi ex vi status particularis obligationem restituendi imponentis in penam delicti. Ita Nauarrus, secutus Monaldum, B. Antonium, Angelum, Siluestrum ab iplo citatos e. ar. nu. 3. Et hæc opinio est satis probabilis, quia non maior ratio de his peccatis, quam de ceteris. Item, quia vxor adultera iniuriam facit marito, & puella virgo patri, & monialis Religioni, in qua fe Domino Deo consecratur, & tamen si huiusmodi femina aliquid recipiant pro copula carnali, supra diximus, eas minime ad restitutionem obligari. Item contra primam sententiã est efficax argumentum: milites scienter in bello iniusto bellantes, non obligantur ad restituendum stipendium. Item artifices conducti stipendio ad maleficium, minime obligantur ad restituendum stipendium pro maleficio acceptum. Deinde nullum

est opus contra iustitiam proximi, quod non habeat adimittam, vel industriam, vel laborem, vel periculum, vel commodum in bonum alteriuscedens, ergo in malo opere semper est aliquid pecunia estimabile. Item quia nihil obstat, si opus ex se est malum, & turpitudine committitur ex parte vtriusque, quia hæc regula in vniuersum probaret, pro opere malo, & turpiter commisso ex parte vtriusque pretium acceptum iuste retineri non posse, quod est falsum, vt supra diximus, cum de meretrice, & aliis sceminis ageremus. Item quia leges non constituunt, vt acceptio pretij sit irrita, sed in pecuniam turpitudinis in foro exteriori non datur actio pro repetitione pretij, & accipiens priuatur accepto pretio post condemnationem criminis.

Ex dictis sequitur id, quod etiam supra diximus de accepto lucro ob alia peccata contra alias virtutes, in conscientia soluere debere eum, qui promisit pecuniam ob perpetrandum peccatum contra proximi iustitiam, si peccatum sit perpetratum, ante verò, quam peccatum perpetratur, pactionem, & promissionem esse rescindendam. Deinde non peccare eum, cui est pecunia promissa, si petat eam postquam peccatum admisit, quia, licet in committendo peccauerit, non tamen in petendo promissum, quod in committendo peccatum, vel industria aliquid adhibuit, vel laboris, vel periculum subit, vel denique scit aliquid in gratiam, & bonum alterius.

Quæres, An aliqua sint peccata, quæ iure ciuili, vel canonico restitutionis obligationem annexam habeant? Hæc difficultas consistit in peccatis, quæ committuntur à Iustitiæ ministris, v. g. An pretium datum Iudici, testi, aduocato, vel alteri alicui iustitiæ ministro, vt iustitiam sententiam ferat, vel iniustum testimonium dicat, vel iniustum patrocinium præstet, debeat in conscientia restitui? sunt duæ opinioniones, Prima asserit, ex iure canonico esse restituendum, cap. Non sane. 14. quæst. 5. Et hæc est opinio communis inter Theologos, & Iuriconsultos, & Canonistas. Sic Hostiensis, Innocentius, Andreas, Panormitanus, Angelus, Adrianus, Gabriel, Rosella, Siluester, Tabiena, Arnilla. Secunda opinio negat, esse in iure Canonico legem, ex qua colligatur huiusmodi restitutionis obligatio. Ita Nauar. & Couarr. Hæc opinio est satis probabilis, quareuera, in eo capite citato, Non sane, solum dicitur concedi ius repetendi, quod datur Iudici, testi, procuratori, aduocato pro officio iuste, vel iniuste obeundo, non tamen dicitur esse irritam acceptationem pretij dati pro iniuste iudicando, testificando, procurando, vel patrocinando. Nec valet, si dicas: Si pretium accipitur pro iniusta sententia ferenda, esse restituendum, vt in eo cap. dicitur, ergo similiter est restituendum id, quod datur pro iniusta sententia ferenda. Respondetur, argumentum non concludere, quia est dispar ratio. Iuxta enim stipendium publicum habet pro iniuste iudicando, & ita si quid accipit, restituere obligatur, quia accipit duplex stipendium pro obeundo officio suo, at verò pro iniuste iudicando, non habet stipendium publicum, & proinde licet peccet pro iniuste iudicando, non tamen iniuste accipit ab offerente sibi pretium.

Et notandum vltimò, pretium, quod simoniacè accipitur, esse in conscientia restituendum pauperibus, etiam ante condemnationem criminis, iuxta ea, quæ diximus in *Traht. de Simonia*: quia in iure Canonico, vt aperte constat, sunt leges, quæ huiusmodi restitutionem imponunt in detestationem simoniae.

Quintò queritur, An lucrum ex ludo legibus prohibito comparatum sit in conscientia restituendum? Notandū est, in præsentia non esse agendum de ludo; sed tantū ponendum est, aliquem esse ludum legibus prohibitum secundum se, qualis est ludus aleæ, vt constat ff. de Aleatoribus per totum, & c. Episcopus. Dist. 35. & in Authent. de Sanctis Episcopis §. Interdicimus.

Secundò est notandum, inter omnes conuenire, esse restituendum in conscientia lucrum comparatum ex ludo ab his, qui bona dare, aut alienare non possunt, quales sunt serui, Religiosi, filij familias, pupilli, minores, mente capti.

Tertiò notandum, conuenire inter omnes, lucrum partum ex ludo, dolo, fraude, & mendacis esse in conscientia restituendum. Et de his diximus in materia de ludo.

Tota igitur difficultas est, An damnum sit in conscientia restituendum ex eo solo, quod partum est ex ludo secundum se per leges prohibito? Dux sunt opinioniones: Prima asserens esse restituendum; quia cum sit ludus per leges prohibitus, lucrum ex eo partum est turpe, tam ex parte perdentis, quam ex parte lucrantis. Huius sententiæ videntur esse S. Thomas 2. 2. quæst. 7. ad 2. nisi quod addit hoc esse verum, vbi leges iuris Ciuili communi Imperiales sunt vsu receptæ, ita vt vim habeant. Sic etiam Ricardus in 4. Distinct. 15. artic. 5. quæst. 8. Paludanus eodem lib. 4. Distinct. Bonauentura eodem lib. 4. Et eadem Dist. 5. artic. 5. Conclus. 2. Aftenis in *Summa* lib. 5. Tit. 20. artic. 4. & Siluester in verbo *Ludus*. quæ 13. ait huius sententiæ iustitiam Raynerium, Hostiensem, & alios Iuriconsultos, & Canonistas, quos eo loco citat, & ita sentiunt Abbas, Andreas, Antonius, Calderinus in cap. Clerici officia. de vita & honestate Clericorum. Innoc. in cap. Quia plerique, de Immunitate Ecclesiarum. Ratio huius opinionis est, ea Regula Generalis, quæ hi Doctores vtuntur, lucrum turpe esse restituendum, quodcumque turpitudine committitur ex parte dantis, ac recipientis, & quia per leges in Digestis, & Codice de Conditione ob turpem causam, datur repetitio eius, quod in ludo per leges prohibito perditur. Secunda opinio alicui non esse in conscientia restituendum ante condemnationem criminis, Alexander 4. parte, quæst. 33. memb. 2. art. 5. Gabriel in 4. Dist. 12. quæ 13. art. 2. conclus. 2. Adrianus in 4. de Restitut. quæstione qua incipit. Quia in superioribus. Medina de Rebus vestitiu. q. 27. Sotus lib. 4. de Iustitia quæ 1. art. 2. Angelus verbo *Ludus*, num. 7. Siluester ibidem quæ 13. Maior in 4. Dist. 15. quæ 25. Nauar. in *Summa*. Hæc opinio est vetior, & in praxi sequenda.

Vnde primò dicendum est, quantum est ex vi iuris Ciuili vel Canonici prohibentis ludos aleatorum, lucrum, quod acquiritur per eiusmodi ludos prohibitos, non esse in conscientia restituendum, quia ius commune, iure ciuile, iure canonico, iure prohibet huiusmodi ludum, non autem prohibet translationem dominij eius, quod ludendo nec perditur. Item concedit ius repetendi: & in penam condemnatur eum, qui in ludo vincit, vt lucrum amittat, & licet pro opere malo nihil pretij accipi debeat, quatenus malum est, at verò quatenus laboriosum est nobis, vel periculosum, vel damnosum, immo quatenus est gratum, & utile alteri, & factum in gratiam illius, potest pretium accipi. Item in ludo meli tactus quidam contractus, quo inter se paciscuntur colluctari, vt si alteruter perdat, alter lucretur.

Secundò dicendum est in hac materia ludi, peculiare leges, Regum, vel Prouinciarum, vel loci prohibentis ludum, impici debere: quia si tantum ludum prohibeant, non imponunt onus restituendi, quod in ludo perditur; quod si impediunt translationem dominij eius, quod in ludo amittitur, tunc illud est restituendum: quia per leges inhabilis fit is, qui in ludo lucretur, ad dominium acquirendum. Quod si leges tantum concedunt repetitionem eius, quod in ludo perditur, aut tantum condemnant ad soluendum lucrum ex ludo partum, non est in conscientia restituendum ante sententiam Iudicis, quod in ludo acquiritur, quia tunc lex est penalis tantum in delicti penam constituta, & tales sunt leges iuris ciuili communis in Digestis contenti de Aleatoribus, per totum prohibentes lusum aleæ: solum enim concedunt repetitionem lucri ex ludo aleæ acquisiti.

Aliquæ verò sunt leges, quæ prohibent translationem dominij eius, quod in ludo perditur, & tales sunt Imperatoriarum leges prohibentes lusum aleæ, taxillorum, & tabularum militibus interim dum militant, id est, dum stipendia merentur sub vexillis Ducum, & alicubi etiam solent esse leges Regum, vel Principum, quæ prohibent, ne ludatur, fide data, pecunia absentis, aut pignore deposito, & non

solam prohibent iudum, sed etiam impediunt translationem domini.

Quæres, An ubi sunt huiusmodi leges, obligent in conscientia, ita ut si quis perdat, pecunia absentis, & fide data de solucione; teneatur in conscientia solvere quod perdidit. Item, an is qui lucratur, possit tuta conscientia retinere, quod ex huiusmodi ludo acquisiuit? Respondetur, si reuera prædictæ Leges impediunt translationem domini, tunc restituendum est in conscientia lucrum ex ludo acquisitum: potest enim decreto Principis, & Legis reddi inhabilis is, qui lucratur in ludo ad dominium acquirendum; sed quia sæpe accidit, ut etiam istæ Leges sint latae, sint sibi receptæ, vel si sunt, temporis decursu sint abrogatæ per usum contrarium: quare tunc non erit obligatio restituendi. Item, Lege accidit, ut existantibus prædictis legibus, & vim suam habentibus, colutores, quia illustres sunt, aut nobiles, cedere sequeant beneficio latæ legis in suam commodum, & bonum, & tunc similiter si quis lucratur, minime obligatur in conscientia restituere quod ludo acquisit. Verum de hac re, etiam de ludo ageremus, satis citius.

Secundo queritur, An quando quis accipit pretium ne peccet, v. g. ne turpiter valeat, ne in festo factum omittat, ne hæret, ne occidat, an in conscientia restituere debeat pretium quod accepit, ut a peccato desistat? De hac re legimus supra citatis Auctoribus, suntque duæ opiniones. Prima est communis; alterius in conscientia esse restituendum. Et loquitur hæc opinio in universum, siue quis pretium accipiat ne peccet contra Iustitiam, siue ne peccet contra charitatem, aliaque virtutes à Iustitia. Et ratio huius sententia est, quia ut patet ex *Lege 1. 2. & 3. & finali. ff. de Condi. ob turpem*, datur receptio eius quod sic accipitur.

Secunda opinio distinguit: Si quis accipiat pretium ne faciat peccatum contra Iustitiam, tunc in conscientia non obligatur ad restituendum, sed in iudicio repeti potest, quod est sibi datum, & Index in poenam turpiter accipientis cogit restituere, quia lege Iustitiæ obligatur ad restituendum a tali peccato. Exempli gratia, si accipiat pretium ne furatur, ne occidat, ne laicum testimonium dicat, ne iniqua sententiam ferat. Si autem pretium accipiat, ne peccet contra aliam quamcunque virtutem, tunc non tenetur restituere in conscientia, nec in iudicio datur repetitio eius, quod est sic acceptum. V. g. Si Titius accipiat aliquid ne fornicetur, ne voluit, vel argumentum violat, ne sacrum, vel relictum obligatorum omittat. Ita Sotus *lib. 4. de Iustitia. q. 7. art. 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.*

Quare primo dicendum, si Titius accipiat pretium ne peccet contra Iustitiam proximi, si accipiat ab eo, in cuius bonum a peccato debet abstinere, tunc illud est restituendum in conscientia. Exempli causa, si accipiat a Caio pretium, ne ipsum occidat, spoliet, vel vulneret: nam lege Iustitiæ ab his peccatis abstinere obligatur Titius, & perinde est, ac si reciperet pretium, ut depositum redderet Caio: vel ut rem ablata furto, aut mutuo acceptam redderet suo domino, ab eo pretio accepto. Si tamen Titius accipiat pretium ne peccet contra Iustitiam debitam Caio, & accipiat ab alio, nimirum Seio, tunc probabile est quod dicit Sotus, non obligari Titium ad restituendum pretium Seio: quia licet ex Iustitia obligetur ad bonum Cai, non tamen tenetur id facere ex Iustitia in gratiam Seij, sed in hoc obsequium gratiarum præstat Seio, & proinde potest a Seio pretium exigere.

Secundo dicendum est: Quando peccatum est contra alias virtutes, tunc in universum iuste potest retinere Titius pretium acceptum a quocunque, si in gratiam eius desistat

peccare; quia licet ex lege Dei obligetur ad id præstandum, nulla tamen obligatione Iustitiæ tenetur id facere in gratiam, vel obsequium alterius. At verò iure quidem, & merito, Nauarrus impugnat Sotum in altero, quod Sotus docet secundum leges non concedi repetitionem eius, quod datur alicui, ne peccet contra alias virtutes, quæ non sunt Iustitiæ, vel ut faciat id, quod lege charitatis tenetur. Nam ut recte probat ipse Nauar. *ff. de Condi. ob turpem causam*, repeti potest quod datur alicui ne faciat sacrilegium, quod est peccatum contra religionem Deo debitam, & secundum Glossam communiter receptam in *l. 4. ff. eodem titulo*, repeti potest quod datur furi, ut indicet locum furem. Item *l. quod euitanti, C. de Condi. ob turpem causam*, repeti potest, quod datur ei, cuius est deligere milites, ut aliquem exculet à militia.

Septimo queritur: An si quis pretium accipiat, ut faciat id, quod ex præcepto, vel lege tenetur facere, obligetur in conscientia ad id restituendum; exemplum sit, si Titius accipiat aliquid, ut votum suum, aut iuramentum præter: ut furem, aut furum indicet; ut proximum defendat à morte, ut extreme indigentem ab inopia subleuet; ut sacrum Baptisimum suscipiat, ut Eucharistiam in alchate recipiat, ut Confessionem sacramentalem annuam efficiat. Respondetur, eodem modo esse dicendum in hac quaestione, licet diximus in quaestione precedenti: & ita sunt prorsus eadem opiniones supradictæ.

Dicendum igitur Primo est: si accipio pretium à Caio, ut præstem ea in gratiam ipsius, quæ alioqui lege Iustitiæ tenentur facere, obligor ad restituendum, quod à Caio accipio, quia contra Iustitiam accipio aliquid à Caio, ut depositum eius reddam ei, vel commodatum equum, quem ab eo accipi. Secundo, si accipio aliquid ab alio tertio, nimirum Seio ad præstandum quod lege Iustitiæ teneor ipsi Caio, tunc est valde probabile, quod Sotus, & Ledesmus contra communem aiunt, non obligari ad restituendum ipsi Seio etiam quod mihi dedit, quia gratis respectu ipsius præstiti Caio, quod ex Iustitia ei debebam, cum id fecerim in gratiam & obsequium ipsius Seij. Tercio, si accipio aliquid a quocunque, ut faciam opus, quod alioqui ex Lege tantum charitatis, vel alterius virtutis à Iustitia præstare debebam, non teneor in conscientia restituere ratione supradictæ in quaestione precedenti: Secundum leges tamen Civiles ius conceditur repetendi, quod datur alicui, ut dixit recte *precedenti quaestione* contra Sotum Nauarrus, quia turpitudine est ex parte accipientis, eo quod pretium accipit pro eo quod facere tenetur. Si tamen hic queratur, an iuste retinere possit Titius inuentor rei alienæ perditæ pretium, quod accipit à domino pro inuentione rei perditæ: quia ex lege Iustitiæ rem inuentam domino suo reddere tenetur, ergo non potest pro inuentione aliquid exigere, aut retinere. Verum de hoc dubio dicemus infra.

Octavo queritur, An accepta per simulationem, vel hypocrisim, sint in conscientia restituenda? Notandum est, Doctores quæsiuere: An si quis fingendo se pauperem, elemosinas acquirit, teneatur restituere. (Et ista appellant, accepta per simulationem) similiter si quis simulat se esse virum probum, & sanctum: & ob id beneficium Ecclesiasticum, aut officium, vel aliquos nummos acquirit, an teneatur in conscientia illud renuntiare, vel restituere: & ista appellant Doctores, accepta per hypocrisim? Ratio dubitandi est, quia si rei veritas nota esset, non darentur ista.

In hac re sunt opiniones. Prima est, acceptas elemosinas per simulatam, vel fictam pauperitatem, esse restituendas; non quidem his qui dederunt; quia studio pietatis, & intuitu misericordie illas donarunt gratis, sed pauperibus; quia pauperes sunt defraudati, cum voluntas largientium fuerit, ut pauperes haberent: beneficia verò Ecclesiastica, aut officia per hypocrisim accepta, non esse in conscientia renuntianda; quia Prælati qui ea contulerunt, licet fuerint moti ex probitate, quam putarunt esse in eo, cui contulerunt, nihilominus tamen simpliciter, & absolute

contulerunt: non enim Prælati in conferendis Beneficiis, vel officiis eâ conditione uti debet. Confero tibi, si bonus es, sed absolute confero tibi: at qui dat elemosynas, cum det ex bonis suis propriis, iure optimo dat eâ conditione, si pauper est. Sic Alex. part. 4. q. 24. memb. 3. art. 2. §. 2. & 3. Altiſiodorensis libr. 4. tract. 9. qu. 7. Sic Innocentius, Andreas, Panormitanus, Hostiensis, Anton. in cap. Quia plerique, de immunit. Ecclesia. Gabriel in 4. dist. 15. q. 10. artic. 2. conclus. 7. Secus in 4. dist. 15. quæst. 2. Adrianus in 4. de Restitutione. quæstione qua incipit: Consequenter quero, utrum dist. 15. Siluester verb. Restitutio. 3. qu. no. Nauarrus cap. 17. num. 107. Angelus eo. verb. in verb. Turpe lucrum. num. 2. & ut ait Nauarrus, hæc opinio est communis inter Theologos, & Iurifconsultos, & Canonistas.

Ait opinio secunda, Elemosynas per simulatam paupertatem acquiras, non esse in conscientia restituendas, nisi sint magnæ & notabiles, & ad eas acquirendas ex industria sit paupertas simulata. Ita Sorus lib. 9. de Iustitia. qu. 7. art. 3. ad 4. Hanc sententiam refutat Nauarrus loco citato, tum quia est contra elemosynam. Et reuera optimo iure refellit Nauarrus; vna paruum refert sit multum, aut modicum, quod est per simulatam paupertatem acceptum. nisi velit Sorus dicere, quando est magna elemosyna accepta, lethale peccatum committi in fingenda paupertate: & quâdo est parua, tantum esse veniale peccatum. Sed in præsentia quæstio non est de culpa, sed de obligatione restitutionis, quæ quidem in ipsa rei natura fundatur, siue magna sit, siue modica: nisi quod alienum quando est modicum, non restituere, est veniale peccatum, sicut etiam est in furando rem modicam. quando vero est magnum, non restituere, est mortale peccatum.

Adrianus loco supra citato, hæc primam opinionem sequatur, eam tamen distinguendo restringit in hunc modum: si qualitas, inquit, tantum fingatur, tunc non est obligatio restituendi. v. g. Apud inhædes quis fingit se infidelem, eam sit Christianus, & pauper, & elemosynas acquirat, non tenetur restituere. Similiter si quis, cum reuera sit pauper, fingit tamen se peregrinum aliquem, vel aduenam, vel externum, non tenetur restituere; quia in his omnibus non fingitur persona, sed qualitas. Si tamen, inquit Adrianus, cum quis pauper non sit, fingit se pauperem, tunc tenetur restituere.

Medina quæst. 23. de Rebus restituendis, etiam primam opinionem secutus, restringit sic: si simulatio, inquit, paupertatis, vel sanctitatis, est causa finalis ad elemosynam acquirendam, tunc inquit, obligatio est restituendi, ut ait prima opinio. Si vero tantum est causa impulsiva, non est obligatio restituendi. Et est notandum in hæc materia causam finalem dici eam, ex qua sequitur aliud; & quæ si abesset, non sequeretur aliud. Causam vero impulsivam dici, quæ tantum mouet ad agendum, vel dandum promptius, facilius, citius, non autem mouet ad simpliciter dandum.

Dicimus igitur, primam opinionem esse veram, & eam intelligi, ut distinxit Medina: quia si reuera elemosyna datur Titio, quia creditur esse pauper, alioqui non daretur, si rei veritas patereceret, inuoluntaria est donatio, & ita etiam contra Adrianum concludimus, nihil referte, siue simulatur persona pauper, siue qualitas personæ pauperis, si reuera etiam qualitas personæ simulata est causa finalis, propter quam elemosyna datur. Sed quia communiter & ordinatè qualitas personæ pauperis non solet esse causa finalis elemosynæ, quæ datur, sed tantum causa impulsiva mouens ad dandum facilius, & promptius, ideo est etiam verum, quod ait Adrianus. Similiter quia in paruis elemosynis aliquando ratio non habetur paupertatis, sed tantum charitatis, pietatis, & misericordie: in magnis vero elemosynis communiter solet haberi ratio paupertatis; hoc est, Titius non tantum daret, si nosset Caium elemosynam petentem non esse pauperem: ideo etiam quodammodo est verum, quod dixit Sorus. Regula igitur ge-

neralis est: si aliquid est causa cur aliquid detur, & reuera non subsistit, tunc est obligatio restituendi: Si vero non mouet ad simpliciter dandum, sed ad facilius, & propius, tunc non est obligatio restituendi; quia ipsa donatio simpliciter est voluntaria.

Ex dictis sequitur, quid sit dicendum de hospitalibus, domibus, aut collegiis ad certas personas accipiendas. v. g. fingit se Titius esse talem genere, natione, conditione, gradu, ætate, qualem requirit admissio ad certa Collegia, vel hospitales domus: queritur enim an peccet, & teneatur ad restitutionem? Respondetur, eum peccare, & obligari ad restitutionem. Ita Nauarrus cap. 16. num. 8. Et ratio est, quia si rei veritas nota esset, non admitteretur in Collegium, vel hospitalem domum, proinde inuoluntaria est donatio eorum, quæ data sunt. Et querens, quid sit dicendum de eo, qui donauit sua bona, vel renuntiavit suo Beneficio, vel remisit pensionem, ut in aliquo Collegio exciperetur in re paupertatis? Respondetur, aut renuntiatio Beneficii, vel remissio pensionis, vel suorum bonorum donatio esse iacta, aut vera; si secundum iure potest admitti, & ali in Collegio, qui tunc habet conditionem, quam requirit Collegium, & quique potest liberè pauper heri: si primum, est peccatum, & inducit obligationem restituendi. Ita Nauarrus cap. 17. num. 108.

Ex dictis etiam sequitur, quid sit dicendum, quando in aliquo oppido, vel loco sunt legata pia, vel montes, quos vocat Prælati pro meritis pauperibus feminis, vel virginibus: nam in huiusmodi operibus solet subesse multe conditiones quæ exiuntur in feminis maritandis, ubi semper est seruanda Regula prædicta, si aliqua conditio fingitur adesse, quæ si foret abesse, haud dubiè femina non maritaretur, tunc est peccatum, & obligatio restitutionis. Si autem est solum mouens ad promptius, vel facilius, vel commodius hanc formam maritandam, tunc nullam secum ariet obligationem restituendi.

Similiter ex dictis colligitur, quid sit dicendum, quando in templis, vel oratoris elemosynæ petuntur ministerio aliquorum in subsidium certorum pauperum, sed illæ dende ex aliquo superueniente impedimento eis quibus debuissent, conferri non possunt? Respondetur, si reuera inuitu, & gratia illorum certorum pauperum datæ sunt elemosynæ, aliis dari non possunt, nisi ex voluntate eorum qui dederunt. Si vero datæ sunt inuitu paupertatis, simpliciter, & studio pietatis, & misericordie, & certorum quotundam pauperum, ita ut conditio solum moueret ad promptius, & facilius dandum, tunc dari possunt aliis, & applicari.

Nono queritur, An promissio, vel pactio, siue obligatio, ob turpem causam, sit in conscientia soluenda, iam causa subleuata? De hæc re Nauarrus cap. 17. num. 38. v. g. ad 41. Medina de Restitut. quæst. 28. Adrianus in 4. de Restitutione. quæstione qua incipit: Oritur alia quæstio. An meretrix, ad 3. Cordubensis in quæstionibus libr. 2. quæst. 32. artic. 1. Couarruuias in Regula Peccatum. part. 1. §. 2. num. 2. in fine.

Ait igitur Nauarrus, peccatum esse, si quis implet promissionem, vel pactonem factam propter turpem causam, & similiter esse peccatum, si quis petat sibi promissionem factam ob turpem causam. v. g. peccare meretricem, si petat sibi solum pretium promissum ob fornicationem, & peccare similiter soluente meretrici pretium promissum, licet, inquit, iuste possit meretrix retinere pretium, sibi ex promissione pro fornicatione solutum. Et probat, quia meretrix petendo pretium sibi promissum, approbat peccatum, quod fornicando commisit; quia petat sibi solum ob illud peccatum quod fecit. Similiter soluens pretium promissum, denuo approbat fornicationem, quam promissit; quia soluit pretium pro illa fornicatione.

Sed dicendum est in hæc re cum Medina, Adriano, Couarruuias, & ut supra dixi, cum communi opinione, Iurifconsultorum, Canonistarum, & Theologorum, quan-

tum ad meretricem, non esse peccatum in istis, quia qui soluit pretium quod promittit, soluit, ut fidem datam seruet: at fidelem esse in praestandis promissis, est bonum, quamuis causa, ob quam promissio facta fuerit, sit turpis. Item petere, ut fides data seruetur, non est malum, ergo non peccat meretrix petendo, ut sibi solvatur pretium promissum.

Verum obijcit Nauarrus: non potest peti, quod non potest solui ob fornicationem praeteritam nisi deus fornicatio ipsa approbetur. Respondetur hoc esse falsum, quia potest peti, & solui solum, ut fides data praestetur, sine hoc quod peccatum praeteritum approbetur. Quod si dicas, fides non est data, aut promissio facta nisi ob turpem actum, ergo cum petitur, ut solvatur, vel cum soluitur, id petitur, & soluitur propter turpem actum praeteritum. Respondeo, causa propter quam soluitur, & petitur promissio facta, solum est ut fides in promissis seruandis praestetur, licet promissio fuerit facta ob turpem actum. Quare si quis soluerit ob fidem in promissis seruandam, non facit male, si tamen soluerit, eo quod turpis actus fuerit factus, tunc erit peccatum in soluendo, quia tunc approbat peccatum praeteritum, sed hoc est per accidens, non enim necesse est ut hac ratione soluat promissum. Idem est dicendum de ceteris quibuscuque promissionibus ob turpem quemcuque actum factis. Licet in hoc communiter doceatur oppositum Canonistae in cap. Quia plerique de Immunit. Eccles. & Iurisconsulti. ff. de Condit. ob turpem causam. C. eod. Tit. Nam eo actu subsecuto, non peccatur in huiusmodi promissis soluendis, quia praestatur promissum, ut fidelitas seruetur. v. g. Si Titius soluat Caio pecuniam, quam promissit se daturum, si occideret seum, & occidit, sequitur ex dictis, huiusmodi promissiones ob turpem actum esse rescindendas ante turpem actum commissum, quia cum turpis actus debeat evitari, consequenter promissio ob turpem actum facta reuocari debet.

Quartus, quid dicendum sit de iuramentis, vel votis Deo factis sub turpi conditione, an in conscientia sint implenda? De hac re Caietanus 2. 2. quest. 88. art. 2. & nos in secundo Praecepto Decalogi in materia de Voto.

Est notandum aliquando in votis, & iuramentis turpem conditionem esse adiectam, ita tamen ut votum, vel iuramentum fiat in odium, & poenam turpis actus, & huiusmodi iuramenta, vel vota vocantur poenalia, & sunt in conscientia praestanda. Exempli gratia, vouet Titius se peregrinationem in Urbem suscipiturum, si in certum peccatum incidit: Est votum poenale, quia est factum in poenam, & in odium, & detestationem peccati, & ideo habet vim obligandi; quia turpis conditio non est causa finalis, ob quam factum sit votum, immo potius propter odium, & execrationem peccati factum est votum, & in remedium peccati, & hoc est potius bonum. Turpis igitur conditio in praedictis votis solum habet rationem conditionis, non causa finalis in voto.

Secundo est notandum, in votis, vel iuramentis aliquando opponi turpem aliquam causam finalem; & tunc quando turpis actus est causa finalis in iuramento, vel voto, non est obligatio praestandi, quod iuratur, vel vouetur. v. g. Si quis voueat Deo aliquid, ut femina adultera potiat, vel ut in bello iniusto victoriam obtineat, vel ut lucrum vsurarium consequatur, vel in ludo prohibito lucretur. Sic enim vouere, est Deum auctorem mali facere. Si vero in istis voueatur aliquid boni, tunc est obligatio praestandi votum. v. g. si adulter vouerit aliquid Deo, si filium ex adulterio susceperit: nam adulterium est malum, filium tamen ex adulterio suscipere, donum Dei est. Similiter si Titius voueat, si ipse saluus euaserit ex bello iniquo quod gerit: nam bellum huiusmodi est malum, & similiter est malum victoriam ob lucrum reportare ex bello iniquo, sed saluum euadere ex bello iniquo, Dei beneficium est. Eodem modo si Titius voueat Deo aliquid, si in ludo prohibito, & turpi nihil perdidit: nam ludus quidem est malus, & lucrum similiter ex illo, sed nihil perdere in eo, bonum est.

Tertio est notandum, in votis, & iuramentis, sicut in alijs quoque obligationibus, & contractibus aliud esse causam finalem, aliud impulsivam. Vnde si causa finalis est bona, licet causa impulsiva sit mala, habent vim obligandi iuramenta, & vota. Sit exemplum. Promittit quis pauperi elemosynam, ut subleuet eius inopiam, vel iurat se poenitentiam peccatorum suorum facturum propter odium peccati, vel emendationem vitae suae, sed impulsus est ad hoc ex desiderio lucri inulti, vel alterius peccati, est obligatio praestandi votum, vel iuramentum; quia causa finalis non est mala, sed causa solum impulsiva: sicut etiam potuit esse in praedictis votis causa impulsiva, praedicatio concionatoris, vel aliquis morbus corporis, vel aliquod vitae periculum, vel bonum exemplum alterius.

Quarto, & ultimo loco notandum est, in iuramentis, vel promissionibus iure factis hominibus, siue Deo, si turpis actus solum habeat rationem conditionis adiectae, & non causa, tunc est obligatio praestandi iuramentum, vel promissum, quale est, si quis ita iuret, vel promittat alicui: Si Titius hoc, vel illud malum fecerit, iuro, vel promitto tibi me hoc, vel illud facturum: quia reuera tunc huiusmodi iuramenta, vel promissiones sunt etiam quodammodo poenalia, quia in poenam mali, quod aliquis fecit, ego me obligo ad aliquid faciendum.

An accepta, siue acquisita per errorem, vel mendacium, sint in conscientia restituenda.

CAVIT XXII.

DE hac quaestione tractat Medina de restitutione. Instit. 24. ad finem.

Notandum est primo convenire inter Theologos, & Iurisconsultos, per errorem tolli voluntarium, quia nihil voluntarie fit, quin sit praecogitum. S. Thomas 2. 2. quest. 6. art. 8. Vnde. ff. de Regul. iuris. l. Nihil consensus, dicitur. [Errantes non videntur consentire.] Secundo notandum est, errorem esse posse in persona, cui aliquid datur, vel in re, quae donatur, v. g. Puto me donare aliquid Titio, & tamen dono Caio: item, Puto me donare rem meam, & dono alienam: & donare aurum, quod tamen est aurichalcum: vel argentum, quod tamen est stagnum: vel chrysellum, quod tamen est vitrum. Tertio notandum, siue error sit in persona, siue in re, posse esse in qualitate, vel in substantia. Ut me explicem, puto me donare clerico, & dono laico; donare pauperi, vel consanguineo, vel amico, & dono diuiti, vel externo, vel non amico. Item puto me donare vestem veterem, & dono nouam, & his similia.

His positis, inter omnes conuenit, quotiescuque est error in persona, tunc accepta per errorem esse restituenda, ut colligitur ex l. Causa per errorem. ff. de Regul. iur. quia quod per errorem in persona datur, non est voluntarie datum. An vero illud sit restituendum danti, an vero ei, cui erat donandum, dicitur in sensu in capite, cui sit restitutio facienda.

Item conuenit inter omnes: Quandoctunque est error in substantia rei, quae datur, fieri debere restitutionem: quia res sic per eiusmodi errorem donata, inuoluntarie datur. Item conuenit etiam inter Doctores, quando error est solum in qualitate personae, vel rei, quae donatur, tunc accepta per eiusmodi errorem, non esse in conscientia restituenda. Et hoc probant à simili, quia si quis ducat uxorem deformem, vel vilem, quam putabat esse pulchram, vel nobilem, matrimonium tenet: ergo si dem alicui, quem putabam esse probum, licet non sit probus, valebit donatio.

Quidam tamen in hac re distinguunt, si res quae donatur, datur in elemosynam, & qualitas personae non est paupertas, tunc donatio non tenet; quia elemosyna da-